

Руденко Т.П.

*кандидат філософських наук, доцент,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут»*

ПРОБЛЕМА ЛЮДИНИ В ІСТОРИЧНИХ КОНЦЕПЦІЯХ ТА СУЧАСНІЙ ФІЛОСОФСЬКІЙ ДУМЦІ

Одним з головних предметів філософських роздумів є людина та її існування у світі, сенс та цінності людського буття. Людина є складним і цілісним утворенням, яке водночас належить і до світу природи, і до суспільства, і до культурно-історичного та духовного світу.

Кожна філософська концепція привносила нові риси, нові грані в пізнанні людини. Так стародавня індійська, китайська й грецька філософія розглядала людину як частину впорядкованого космосу. Українська філософська концепція Г. Сковороди визначала людину як «малий світ», що є відображенням і символом макрокосму – Всесвіту. Як зазначив філософ в «розмові дружній про душевний світ»: «ми народились для справжнього щастя і мандруємо до нього, а життя наше є шлях, як річка, що тече» [2, 324].

Середньовічна європейська філософія, спираючись на християнську традицію, висувала на передній план релігійно-моральні проблеми людського існування, розробляла ідею суперечності людської природи, яка поєднує в собі земне, гріховне начало і божественну сутність. Саме тут вперше з'являються ідеї унікальності, неповторності і самоцінності людини як духовної істоти.

Епоха Відродження залишила нам ідею про самодостатність і автономію особистості, віру в її безмежні творчі можливості, поставила людину в центр космічної ієрархії буття.

Класична філософська традиція починаючи з кінця XVI до кінця XIX століття вважала істиною людським в людині те, що робить її представником всього людства, тому зосереджувала увагу на її всезагальній природі, соціальній сутності, універсальності. Так, новоєвропейська філософія XVII століття особливе значення приділяє розуму як специфічній особливості людини.

Для німецької класичної філософії визначальним є уявлення про людину як про суб'єкт духовної діяльності, що створює світ культури і є носієм загального ідеального начала духу, розуму. Засновники марксизму повертають людині її цілісність – розглядають її не лише як духовну, але й чуттєво-тілесну істоту. Вихідним пунктом марксистського розуміння людини є трактування її як похідної від суспільства, як продукту та суб'єкту суспільно-практичної діяльності.

Початок XX століття відзначився в філософії своєрідним антропологічним спрямуванням, де проблема людини стає чи не головною для більшості філософських концепцій. Філософія XX століття стурбована втратою людською особистістю справжньої свободи і індивідуальної автономії. Тому сучасна філософія на місце людини як представника людства ставить індивіда, який в своїй неповторності і унікальності не піддається загальним визначенням. В науці постає проблема безпосереднього існування людської особистості. Виникають багатоваріантні некласичні концепції, які домінуючими рисами людини проголошують поза розумові властивості: так проблема волі з'являється у творчості А. Шопенгауера, Ф. Ніцше, проблема інтуїції у

А. Бергсона, несвідомого у З. Фрейда тощо. Виникає антропологічна філософська школа, яка ставить за мету поєднати конкретно-наукові досягнення з цілісним філософським осягненням людського життя. Цю традицію продовжують такі напрямки, як прагматизм, глибина психологія, структуралізм. У філософії екзистенціалізму і персоналізму проблема особистості стає центральною проблемою, проголошується неповторність духовного самовизначення людини. Пошуки сучасної філософії як і відродження гуманістичної проблематики, спрямовані до визначення долі людини в сучасному світі, до проблеми виживання особистості в сучасному суспільстві.

Вихідним пунктом вирішення антропологічної проблеми є питання про те, що ж вважати суто людським в людині, чим саме обумовлений особливий, лише людині притаманний спосіб життєдіяльності. Розуміння сутності людини пов'язане з визначенням характеру взаємозв'язку і взаємодії природного, соціального і духовного в людському існуванні.

Сучасна філософська і наукова думка не відкидає ідею еволюції, що до походження людини, еволюційна теорія доповнюється концепцією про спільну еволюцію космосу, біосфери і людського суспільства.

Видатний вчений В.І. Вернадський доходить висновку, що в ХХ ст. біосфера перетворюється в ноосферу. Йому належить важлива роль у теоретичному обґрунтуванні ідеї ноосфери, а пізніше і розробка вчення про ноосферу. Спочатку він вважав, що з появою на землі наділеної розумом живої істоти планета переходить у ноосферу, але у працях більш пізнього періоду він доходить висновку, що тільки в ХХ ст. біосфера перетворюється в ноосферу [1].

Доцільно розрізняти два поняття ноосфери. В одному випадку поняття ноосфери розглядається як сфера виникнення й існування розуму, що дійсно виникає з біосфери. В другому випадку термін ноосфера характеризує виникнення такої сфери взаємодії суспільства і природи, у якій домінуюча роль належить розуму, діяльності людини.

Так, згідно з концепцією космічного походження людини «В.І. Вернадський, Тейяр де Шарден» поява людини не є випадковим і локальним наслідком лише біоеволюції на Землі [1;3]. Виникнення соціальної форми матерії є загальною тенденцією космічної еволюції. Наприклад, в сучасній космології і фізиці існує так званий «антропний принцип», згідно з яким в підґрунті нашої Мега Галактики закладені тенденції до появи людського життя у світі. Основні константи, фундаментальні параметри фізичного світу такі, що викликають появу фізико-хімічних і біологічних умов існування людини у Всесвіті. Тому природне в людині не зводиться лише до безпосередньо біологічного, а містить в собі нескінченність космосу.

Список використаних джерел:

1. Вернадский В. И. Философские мысли натуралиста / Сост. М. С. Бахрахова. – М.: Наука, 1988. – 520 с.
2. Сковорода Григорій. Повне зібрання творів: У 2-х т. – К., 1973. – Т. 1. – 356 с.
3. Шарден Т. П. Феномен человека / Пер. с фр. Н. А. Садовского, предисл. и комментарии Б. А. Старостина. – М.: Наука, 1987. – 240 с.